

Jerzy M. Mischke
emerytowany profesor Akademii Górniczo-Hutniczej
Anna K. Stanisławska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
Polski Uniwersytet Wirtualny

Rozwój, czy stabilizacja?

Wybrane problemy zarządzania personelem w przedsięwzięciach e-edukacyjnych na wyższej uczelni

Kim są specjaliści od e-edukacji akademickiej?

Kim są zatrudniani na wyższych uczelniach specjaliści od e-nauczania, czy szerzej e-edukacji¹? Czy stanowią nową klasę pracowników uczelni? Jaki zakres odpowiedzialności powinien określać ich pozycję na uniwersytecie? I wreszcie, w jaki sposób budować dla nich ścieżkę kariery w tradycyjnych strukturach uniwersyteckich?

Specyfika e-nauczania, zwłaszcza e-studiów, powoduje, że kurs zdalny jest produktem dostosowanym do konkretnej realizacji, a jego przygotowaniem zajmuje się z reguły wyspecjalizowany zespół projektowy. *Know how* e-kursu zapisane jest w jego materiałach, w ich układzie oraz w szczegółowej instrukcji sposobu realizacji zajęć online. Owo *know how* to efekt pracy oraz doświadczeń instytucji e-edukacyjnej, a właściwie konkretnego zespołu projektowego. W jego skład wchodzi – oprócz autora nauczanej treści, którym najczęściej jest nauczyciel akademicki – metodycy nauczania przez Internet, graficy, specjaliści od multimediów, administratorzy systemów zdalnego nauczania. Wszyscy oni mają wpływ na ostateczny kształt procesu dydaktycznego przeprowadzanego zdalnie.

Poza nauczycielem akademickim, autorem kursu, sytuowanym z racji posiadanego stopnia naukowego w określonym miejscu struktury uczelni, reszta członków zespołu projektowego nie ma najczęściej ustalonej pozycji. Obecnie w Polsce są oni zatrudniani na stanowiskach technicznych bądź administracyjnych, niekiedy dydaktycznych, a tylko w jednym znanym nam przypadku na stanowiskach naukowo-dydaktycznych. Wypływa stąd oczywisty wniosek, że społeczność akademicka nie wie jeszcze, jak kwalifikować pracowników, którzy niedawno pojawili się na uczelniach, a których zakres zadań, jak się wydaje, jest wciąż niewystarczająco jasno określony.

Obowiązki zespołu specjalistów od e-edukacji

Przystępując do określenia zakresu obowiązków tego typu pracowników, chcielibyśmy wyjść od wydawałoby się oczywistej przesłanki, że nie ma żadnych przyczyn, dla których należałoby

---

¹ Ze względu na odmienną celów podzieliłmy e-edukację na korporacyjną, akademicką i oświatową, Por. J.M. Mischke, *Models of e-learning*, wykład wygłoszony na Seminarium Kontaktowym programów Sokrates Minerwa i Grundtvig, Kraków 1–5 października 2005 (maszynopis).

e-edukację traktować inaczej niż edukację w ogóle. I to zarówno pod względem organizacyjnym, jak i badawczym – e-edukacja jest częścią systemu edukacyjnego, kieruje się podobnymi prawidłami rozwoju, z tego więc powodu powinna być przedmiotem regularnych badań naukowych².

Mając na uwadze fakt, że e-edukację można zdefiniować poprzez wymienienie jej składowych, takich jak instytucja, legislacja, metodyka projektowania i prowadzenia zajęć przez Internet, proces e-nauczania oraz relacje między jego uczestnikami i umożliwiające je technologie informatyczne, a nadto korzystając z doświadczeń organizacji stosujących tę formę kształcenia, wyspecyfikowaliśmy najważniejsze działania podejmowane w ramach projektu e-edukacyjnego³:

1. Decyzja o wdrożeniu systemu kształcenia typu „e” (w wersji „czystego” *e-learningu* lub w wersji *blended learning*);
2. Wybór technologii informatycznej;
3. Opracowanie planu projektu, harmonogramu działań, zasad współpracy i komunikacji;
4. Stworzenie e-kursu (zestawu e-kursów) i ocena jego jakości;
5. Realizacja e-kursu w Internecie;
6. Pomiar rezultatów nauczania (efektywność dydaktyczna), ponowna ocena jakości materiałów dydaktycznych, ocena pracy prowadzącego zajęcia, pomiar skuteczności organizacyjnej i ekonomicznej przedsięwzięcia.

Należy dodać, że zespół odpowiedzialny za realizację projektu e-edukacyjnego zwykle nie podejmuje decyzji o wdrożeniu e-nauczania w uczelni wyższej. Może jedynie tę decyzję przygotować. Do najważniejszych jego zadań należą natomiast:

1. Określenie celów, założeń i zakresu konkretnego projektu. O ile to potrzebne, wykonanie również studium wykonalności (*feasibility study*) dla wcześniej wyznaczonego obszaru kształcenia (e-studia, e-kurs, zajęcia w formule mieszanej *blended learning* na danym etapie studiów uniwersyteckich itp.).
2. Wybór technologii informatycznej i przystosowanie jej do aktualnych potrzeb uniwersytetu.
3. Zaprojektowanie e-kursu, najlepiej w formie opisanego metadanymi zestawu modułów i obiektów uczących, tj.:
  - analiza potrzeb potencjalnych uczestników kursu,
  - opracowanie procesu dydaktycznego (określenie celów e-kursu, stworzenie scenariusza zajęć, napisanie instrukcji kursu, wybór internetowych narzędzi komunikacji i pracy grupowej, budowa systemu oceniania postępów w nauce),
  - przygotowanie materiałów i pomocy dydaktycznych (podręcznika, zestawu polecanej literatury, słownika i w zależności od potrzeb — wykładu audio-wideo, symulacji, filmów animowanych i wideo, interaktywnego laboratorium, studiów przypadków itp.),
  - ocena jakości materiałów szkoleniowych,
  - implementacja e-kursu na platformie zdalnego nauczania,
  - określenie systemu reguł i praw dostępu dla użytkowników platformy,

---

² Przemawia za tym nie tylko potrzeba rozwoju nowych form kształcenia, ale i nowej (bardzo ważnej) dziedziny wiedzy. Por. J.M. Mischke, *Nie ma jednego e-learningu niezależnie od przedmiotu i uczelni*, [w:] Materiały Konferencji Szkoleniowej *E-learning w szkolnictwie wyższym. Fakty i prognozy*, udostępnione na CD-ROM, Bydgoszcz 2003.

³ Por. J.M. Mischke, A.K. Stanisławska, A. Wodecki, *E-nauczanie: pragmatyka projektu i jakość kształcenia*, [w:] M. Dąbrowski, M. Zajac (red.), *Rozwój e-edukacji w ekonomicznym szkolnictwie wyższym*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2005, s. 225–234.

- przeszkolenie osób prowadzących zajęcia online.
- 4. Organizacyjny „nadzór” nad realizacją e-kursu w sieci. Wszak, prawem, ba obowiązkiem nawet, każdego e-nauczyciela, dysponującego wiedzą o nauczonym przedmiocie i metodyce e-nauczania oraz umiejętnością poruszania się w wirtualnej przestrzeni, jest modyfikacja e-kursu ze względu na potrzeby konkretnej grupy studentów.
- 5. Przeprowadzenie badań efektywności kształcenia, zarówno w wymiarze dydaktycznym, jak i organizacyjnym oraz ekonomicznym. A następnie na podstawie uzyskanych wyników zmiana programu nauczania, optymalizacja organizacji procesów dydaktycznych oraz udoskonalenie produktu, jakim jest konkretny e-kurs.

Niezależni specjaliści, outsourcing, czy jednostka własna?

Podjmując decyzję o rozpoczęciu wdrożenia nowych form kształcenia, władze uniwersytetu muszą więc określić źródła pozyskania i sposób zatrudnienia specjalistów od e-edukacji. Z reguły na początku dysponują one opinią grupy ludzi, którzy tę decyzję przygotowują, a następnie zarządzają pierwszą fazą projektu. Przyjęliśmy założenie, że zawsze są to pracownicy uczelni.

Nie wdając się w szczegóły, na dalszym etapie realizacji przedsięwzięcia, do wyboru pozostają trzy drogi:

1. Traktowanie każdego e-kursu jako oddzielnego projektu. To niezwykle kuszące rozwiązanie, zwłaszcza, jeśli władze uczelni mają uzasadnioną nadzieję na uzyskanie dofinansowania z zewnątrz, np. ze środków unijnych. Wystarczy wówczas *ad hoc* nająć specjalistów na czas realizacji takiego projektu. W sprzyjających okolicznościach i przy dobrze opracowanej strategii działania, istnieje nawet możliwość posiadania względnie stałej grupy pracowników uczelni (lub współpracowników) zatrudnianych wyłącznie w oparciu o finansowanie z zewnątrz. Możliwa jest również dzięki niemu inwestycja w dedykowaną na potrzeby e-nauczania infrastrukturę informatyczną.
2. Zakup lub zamówienie wykonania e-kursu na zewnątrz (*outsourcing*), w innej uczelni, korporacji lub przedsiębiorstwie szkoleniowym. Takie rozwiązanie uwalnia uniwersytet od ponoszenia kosztów i ryzyka związanego z zatrudnianiem specjalistów oraz utrzymywaniem własnej infrastruktury informatycznej.
3. Zatrudnienie potrzebnych specjalistów na czas przekraczający przygotowanie pojedynczego e-kursu i jego pojedynczą realizację. W praktyce, oznacza to stworzenie przez władze uczelni własnego, stałego zespołu specjalistów od e-edukacji.

Konsekwencje takiego lub innego wyboru spróbowaliśmy opracować w postaci analizy SWOT.

SWOT 1: Przypadek pierwszy — specjaliści *ad hoc*

Mocne strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Koszt projektu dokładnie odpowiada jego zakresowi. 2. Koszt projektu obniża się, dzięki eliminacji kosztu podnoszenia kwalifikacji pracowników. 3. Następuje optymalizacja zatrudnienia przez dostosowanie profilu i liczby personelu do specyfiki konkretnego projektu. 4. Liczba i jakość e-kursów są dokładnie dostosowana do bieżących potrzeb dydaktycznych uczelni. 5. Potencjalnie (z uwagi na konieczność każdorazowego starania się o finansowanie z zewnątrz) niewielka liczba e-kursów i programów nauczania uwzględniających formy „e” pozwala dość łatwo nimi zarządzać. 6. W przypadku hostingu infrastruktury informatycznej niskie koszty jej utrzymania.	Słabe strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Wysokie wynagrodzenie specjalistów — wolnych strzelców. 2. Nie następuje kumulacja wiedzy i doświadczenia z projektu na projekt — każdy projekt, a nawet każdą edycję kursu, przygotowują inni specjaliści. 3. Ze względu na niestabilność zespołu projektowego, występują znaczące różnice w jakości poszczególnych projektów. 4. Z uwagi na niewielką potencjalnie liczbę realizowanych w ten sposób e-zajęć uniwersyteckich ograniczone możliwości rzeczywistego wpływu form zdalnych nauczania na tradycyjne w skali całej uczelni.
Szanse <ol style="list-style-type: none"> 1. Finansowanie projektu poza budżetem uczelni — ze środków zewnętrznych. 2. Możliwość zatrudnienia najlepszych specjalistów dostępnych na rynku. 3. Łatwość dostosowania oferty e-edukacyjnej do potrzeb rynku, a zatem zwiększenie jej konkurencyjności. 4. Możliwość zaangażowania w tworzenie oferty nauczycieli akademickich.	Zagrożenia <ol style="list-style-type: none"> 1. Kwalifikacje i dostępność specjalistów zależne od ich podaży na rynku pracy. 2. Niepewność co do rzeczywistej adekwatności kwalifikacji zatrudnionych specjalistów względem specyficznych wymagań projektu. 3. Po zakończeniu projektu zdobyta wiedza pozostaje własnością zatrudnionych specjalistów i może być przekazana konkurencji. 4. Brak własnej, dedykowanej dla potrzeb e-nauczania, infrastruktury informatycznej.

SWOT 2: Przypadek drugi — zakup licencji lub outsourcing

Mocne strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Bezpieczny wybór optymalnego dostawcy (przetarg). 2. Łatwość kalkulacji kosztów projektu. 3. Brak kosztów administracyjnych związanych z prowadzeniem projektu. 4. Gwarantowana umową jakość e-kursu. 5. Liczba i jakość e-kursów dokładnie dostosowana do bieżących potrzeb dydaktycznych uczelni. 6. W przypadku hostingu infrastruktury informatycznej niskie koszty jej utrzymania.	Słabe strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Utrata bieżącej kontroli nad realizacją zamówienia – trudność w ocenie i egzekwowaniu jakości kursu. 2. Koszty zawierają zysk dostawcy, są więc wyższe niż rzeczywisty koszt produkcji e-kursu. 3. Ograniczenie własnego potencjału rozwojowego poprzez rezygnację na rzecz dostawcy z gromadzenia wiedzy i doświadczenia (nabywanych w trakcie przygotowania i realizacji kursów) oraz rozwoju własnej kadry specjalistów. 4. Trudność w przekonaniu własnej kadry do korzystania z nowych form kształcenia (praca na materiałach, z którym mogą się nie identyfikować).
Szanse <ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość współpracy z wieloma dostawcami. 2. W wybór dostawcy można zaangażować nauczycieli akademickich. 3. W przypadku <i>outsourcingu</i> krótki czas przygotowania kursu (dostawca może dysponować przydatnym „przodkiem”).	Zagrożenia <ol style="list-style-type: none"> 1. Uzależnienie od aktualnej oferty oraz możliwości produkcyjnych wszystkich potencjalnych dostawców. 2. Dostawca szkoleń może być jednocześnie konkurentem na rynku e-edukacyjnym. 3. Często brak własnej, dedykowanej dla potrzeb e-nauczania, infrastruktury informatycznej.

SWOT 3: Przypadek trzeci — własny zespół projektowy

Mocne strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Kontrola rozwoju projektu. 2. Dostosowanie profilu zatrudnienia zespołu do celów strategii i zakresu wdrożenia, czyli długookresowych potrzeb uczelni. 3. Panowanie nad rozwojem kwalifikacji zespołu – Rozwój własnej kadry naukowo-dydaktycznej w nowej specjalności.	Słabe strony <ol style="list-style-type: none"> 1. Wysokie koszty inwestycyjne. 2. Wysokie stałe koszty zatrudnienia, zawierające również koszty podnoszenia kwalifikacji. 3. Wysokie stałe koszty utrzymania i rozwoju infrastruktury informatycznej (i innej — pomieszczenia, sprzęt biurowy itp.).
--	---

<ol style="list-style-type: none"> 4. Wzbogacenie praktyki zawodowej wynikającej z udziału we wdrożeniu o efekty wykonywanej przy tej okazji pracy badawczej. 5. Gwarantowana dyspozycyjność zatrudnionych pracowników. 6. Adekwatne dostosowanie e-kursów do specyficznych potrzeb uczelni, poprzedzone analizą tychże. 7. Potencjalna wysoka jakość produktów i efektywność projektów oparta na badaniach własnych. 8. Ochrona <i>know how</i> wdrożenia. 9. Możliwe zmniejszenie oporu tradycyjnych nauczycieli akademickich poprzez zaangażowanie ich w projekt realizowany we własnej uczelni. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Konieczność zapewnienia nieprzerwanej pracy zatrudnionego zespołu. 5. Konieczność dostosowania organizacji uczelni do współistnienia na szeroką skalę edukacji tradycyjnej i elektronicznej. A zatem możliwy konflikt dotychczasowej i nowej organizacji procesów dydaktycznych.
<p>Szanse</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost konkurencyjności uczelni. 2. W przypadku realizacji form zdalnych w ramach kształcenia dziennego i zaocznego, możliwość rozwoju oferty uczelni w kierunku kształcenia ustawicznego. 3. W przypadku wdrożenia typu <i>blended learning</i> szanse na uzyskanie rzeczywistego wpływu form zdalnych nauczania na tradycyjne w skali całej uczelni. 4. Możliwość sprzedaży na zewnątrz gotowych kursów (rozwiązań w zakresie przygotowania, realizacji, ewaluacji, zarządzanie procesem dydaktycznym). 	<p>Zagrożenia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wysokie koszty projektu powodują małą podatność na zmiany popytu na rynku edukacyjnym. 2. Zwiększająca się stale konkurencja na rynku e-szkoleń, zwłaszcza w obszarze kształcenia ustawicznego.

Wnioskując z powyższego, jesteśmy skłonni twierdzić, że:

1. Zatrudnianie niezależnych specjalistów lub *outsourcing* przynosi doraźne korzyści finansowe i organizacyjne, jednak kosztem zmniejszenia konkurencyjności i ograniczenia rozwojowego potencjału uczelni.
2. Zlecenie przygotowania i/lub prowadzenia szkoleń poza uczelnię pozornie zmniejsza koszty — nie chroni wszak całkowicie przed koniecznością utworzenia własnego (niewielkiego)

zespołu organizującego wdrożenie zakupionych e-kursów do programów nauczania realizowanych w czelni. Ułatwia planowanie i realizację szkoleń, ale jednocześnie ogranicza kontrolę nad procesem kształcenia oraz prowadzi do dzielenia się *know how* z dostawcą.

3. Zakup lub zlecenie realizacji e-kursów na zewnątrz może nie wymagać głębokich zmian tradycyjnej organizacji uczelni lub je bardzo ograniczać, podczas gdy utworzenie własnej grupy dydaktyczno-badawczej w dalszej perspektywie takich zmian wymaga. Tego typu rozwiązanie zwalnia też uczelnię z konieczności posiadania własnej infrastruktury informatycznej dedykowanej do e-nauczania.
4. Kursy przygotowywane przez własną jednostkę są droższe i trudniejsze do uruchomienia, ale gwarantują pozostawanie *know how* na uniwersytecie oraz sprzyjają rozwojowi badań w dziedzinie e-nauczania, a w konsekwencji zwiększają motywację zatrudnionych specjalistów i przyczyniają się do wzrostu jakości nauczania oraz pozycji uczelni na rynku.

Uważamy, że przez wzgląd na korzyści w długim horyzoncie czasowym, najlepszym rozwiązaniem jest powołanie i rozwój w uczelni własnej jednostki dydaktyczno-badawczej zajmującej się przygotowaniem materiałów dydaktycznych, realizacją e-nauczania zarówno w postaci „czystych” e-kursów, jak i zajęć w formule *blended learning*, badaniami e-edukacji i promocją tej formy kształcenia.

Teza ta nie wyklucza jednak stosowania w praktyce kombinacji wszystkich trzech rozwiązań w proporcji optymalizującej cele uniwersytetu w zakresie rozwoju e-edukacji. Uważamy niemniej, że głównym i niejako wzorcowym sposobem jest powierzanie badań oraz zarządzania i realizacji e-edukacji własnej jednostce (grupie specjalistów od e-edukacji związanych z uczelnią długookresowymi, trwałymi związkami).

Pragmatyka kariery specjalistów od e-edukacji

Jeśli przyjąć, że trzecie z przeanalizowanych przez nas rozwiązań jest dobre i możliwe do realizacji, kolejnym problemem, przed którym stajemy, jest niejasny status jednostki zajmującej się wdrażaniem e-nauczania na wyższej uczelni. Wydaje się, że nie powinna to być zwykła jednostka naukowo-dydaktyczna, bo przecież tworzy, produkuje, zarządza i rozprowadza produkty oraz usługi dydaktyczne. Tym bardziej jej roli nie można sprowadzić do roli analogicznej, jaką posiada wydawnictwo uniwersyteckie czy biblioteka, ponieważ powinna prowadzić badania w zakresie e-edukacji. Status jednostki administracyjnej jest równie nieadekwatny z już wymienionych wyżej powodów. W Polsce nie są to również jednostki badawczo-rozwojowe, chociaż rozszerzanie wiedzy o e-edukacji należy do ich podstawowych funkcji. Tak czy siak, jednostka taka łączyć powinna w sobie, czy tego chce, czy nie, wszystkie wymienione tu przez nas funkcje.

Niestety, obecne struktury uczelni wyższych nie przewidują istnienia jednostki o takim zakresie działania. Konstatacja tego faktu wyznacza punkt wyjścia dla dalszych naszych rozważań dotyczących pozycji zatrudnionych w jednostce specjalistów od e-edukacji.

Powszechnie uważa się, że dydaktyczne kompetencje nauczyciela są (pozornie) mniej istotne w porównaniu z jego zdolnością do pracy naukowej i osiągnięciami badacza. To przekonanie wyrażone jest w pragmatyce kariery uniwersyteckiej, która nastawiona jest całkowicie na osiąganie wyników w badaniach naukowych. Określa ją precyzyjnie Ustawa o szkolnictwie wyższym oraz statut

uczelni, wspólnie wyznaczające standardy i procedury sprawdzania uprawnień na poszczególnych stanowiskach oraz wybór formy zatrudnienia.

Niezależnie od specyfiki uczelni wyższej funkcja badawcza pozostaje zawsze niezmiernie ważną funkcją jej oraz jej pracowników. Naszym zdaniem, wynika to z dwóch przesłanek — po pierwsze zadaniem uniwersytetu jest rozwój nauki, a po drugie zawsze, a w fazie dynamicznych zmian szczególnie, badania są warunkiem rozwoju i doskonalenia wszelkiej ludzkiej działalności.

Ponieważ wraz z rozwojem nowych technologii kształcenia pojawiła się nowa dziedzina wiedzy, niesprowadzalna do materialnego i formalnego przedmiotu innych dyscyplin naukowych, racjonalnym wydaje się umożliwienie specjalistom od e-edukacji prowadzenia badań i zdobywania stopni naukowych w tej dziedzinie. To z kolei przesądza o konieczności budowania stabilnych grup pracowników naukowo-dydaktycznych pracujących we własnej jednostce uczelnianej, a zajmujących się możliwie wszystkimi aspektami e-edukacji, począwszy od pedagogiki, psychologii poznawczej i filozofii e-nauczania, kognitywistyki, socjologii internetowych grup uczących się, lingwistyki, neurofizjologii, zarządzania i marketingu, a skończywszy na informatyce i sztukach plastycznych⁴.

W każdej dziedzinie badań aplikacyjnych, a taką niewątpliwie jest e-nauczanie, nie można liczyć na wartościowe wyniki pracy bez osobistego doświadczenia badacza oraz bez posiadania przez niego bieżących informacji o praktycznych i charakterystycznych dla badanego przedmiotu problemach. W takiej właśnie sytuacji niewątpliwie znajduje się specjalista od e-edukacji prowadzący w swojej dziedzinie badania naukowe — powinien korzystać z wiedzy pochodzącej z autopsji. Tak więc wydaje się, że powinien być on jednocześnie projektantem e-kursów i/lub e-nauczycielem.

Przedstawiony przez nas opis funkcji specjalisty od e-edukacji doprowadził do przyjęcia wniosku, że wymagane od niego kompetencje, pełnione role, zadania i obowiązki oraz zakres odpowiedzialności są w istocie bardzo podobne, jeśli nawet nie identyczne, jak tradycyjne zadania pracownika naukowo-dydaktycznego.

Niemniej istotnym pozostaje fakt, co staraliśmy się wykazać, że praca specjalistów od e-edukacji jest nieznanym w tradycyjnym kształceniu połączeniem funkcji metodyka, twórcy materiałów i pomocy dydaktycznych, nauczyciela i badacza tegoż procesu. Proporcje czasu poświęcanego poszczególnym rodzajom aktywności są zmienne i zależne od zadań przypisanych jednostce, w której tacy specjaliści są zatrudnieni.

Opisaną przez nas formę zatrudniania specjalistów od e-edukacji, w jednostce naukowo-dydaktycznej lub badawczo-rozwojowej z zadaniami dydaktycznymi chcielibyśmy nazwać *instytucjonalną*. Nie determinuje ona jednak organizacyjnych form pracy. W Polsce ścierają się bowiem dwie koncepcje organizacji takiej jednostki:

1. *indywidualistyczna* zakładająca, że optymalnym rozwiązaniem jest umieszczenie niezależnych od siebie specjalistów w pionowej strukturze hierarchicznej, w której definiowanie celów, podział na zadania cząstkowe i zlecanie ich niższemu szczeblowi oraz koordynacja i ocena są prerogatywami wyższego szczebla;

---

⁴ Por. J.M. Mischke, A.K. Stanisławska, *Jak prowadzić badania naukowe e-edukacji? Pierwsze dwa przybliżenia*, wygłoszony na II Konferencji Szkoleniowej nt. *E-learning w szkolnictwie wyższym*, zorganizowanej przez Wyższą Szkołę Gospodarki w Bydgoszczy, w dniach 20–21 stycznia 2005 (w druku).

2. *zespołowa*, w której w ramach celu ogólnego jednostki zespół sam określa cele cząstkowe i zadania swych członków. Zdaniem, J.R. Katzenbacha i D.K. Smitha, autorów znakomitej książki pt. *Siła zespołów. Wpływ pracy zespołowej na efektywność organizacji*⁵, organizację tak rozumianego zespołu można przedstawić w postaci macierzy, której elementami są specjaliści i ich zadania powiązane relacjami wytwarzanymi przez sam zespół w trakcie i dla realizacji wyznaczonego mu celu.

Tak więc, praktykowaną obecnie formę zatrudnienia specjalistów na stanowiskach administracyjnych i technicznych (lub co najwyżej dydaktycznych), choć często uważaną za najlepszą z możliwych, należy raczej uznać za zło konieczne, wynikające z nieelastycznego podejścia większości uczelni do praktyki zatrudnienia, a które należałoby jak najszybciej usunąć.

Dlatego — jeśli polskie uczelnie decydują się na uzupełnianie programów nauczania o zdalne formy kształcenia (*e-learning* i *blended learning*) — jak najszybciej należy stworzyć odpowiednie standardy zarządzania kadrą i określić pragmatykę kariery członków grup odpowiedzialnych za tego typu zadania, tak aby umożliwić z jednej strony skuteczne wykorzystanie potencjału ich wiedzy, z drugiej zaś zapewnić pracownikom zatrudnionym przy realizacji przedsięwzięć e-edukacyjnych odpowiednio silną motywację w dążeniu do doskonałości zawodowej i satysfakcji z wykonywanej profesji.

Zamiast podsumowania kilka postulatów

Odpowiadając na, nieco przewrotnie, postawione w tytule naszego artykułu pytanie, chcielibyśmy stwierdzić, że naszym zdaniem, rozwój możliwy jest w dużej mierze dzięki stabilizacji zespołu zarządzającego wdrożeniem kształcenia zdalnego na uczelni.

Przez zespół taki — powołując się znów na Katzenbacha i Smitha — chcielibyśmy rozumieć *małą grupę ludzi posiadających komplementarne umiejętności, prezentujące wspólne podejście do pracy, prawdziwie zaangażowanych w działania zmierzające do osiągnięcia wspólnego celu ogólnego i celów szczegółowych, za które wszyscy czują się wspólnie odpowiedzialni*⁶. Ideałem byłoby więc, aby każdy zainteresowany rozwojem e-edukacji uniwersytet był w stanie zbudować taki właśnie zespół pracujący na rzecz postawionego przez siebie celu. Zakres jego obowiązków wynikałby z indywidualnych oczekiwań uczelni wobec nowych form kształcenia. Jedno jednak jest pewne — jednostki uczelniane, międzyuczelniane i inne instytucje zajmujące się e-edukacją — powinny mieć status zbliżony do instytutów badawczo-rozwojowych z uprawnieniami do nauczania, a zakres ich zadań pokrywać powinien możliwie cały obszar e-edukacji.

W obecnych warunkach prawnych najwłaściwszym wydaje się zatrudnianie specjalistów od e-edukacji — w zależności od struktury zadań każdego z nich — na stanowiskach pracowników naukowo-dydaktycznych, dydaktycznych, naukowo-technicznych, naukowo-badawczych (oraz ewentualnie dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej). Zapewni to uporządkowany rozwój e-edukacji, traktowanej jako nowa dziedzina wiedzy i jednocześnie jako

---

⁵ J.R. Katzenbach i D.K. Smith: *Siła zespołów. Wpływ pracy zespołowej na efektywność organizacji*, Kraków: Oficyna Wydawnicza, Dom Wydawniczy ABC 2001.

⁶ Tamże, s. 55.

element całego systemu edukacji wyższej, którego zadaniem jest praktyczna realizacja misji kształcenia społeczeństwa.

Powołując się na osobiste doświadczenia uważamy, że uczelnie wyższe pragnące uzyskać w długich okresach konkurencyjną przewagę na rynku e-nauczania powinny umożliwić powstanie stałych zespołów specjalistów od e-edukacji i poświęcić im wiele ze swej uwagi i troski.

To jednak za mało... Katzenbach i Smith proponują coś więcej. Wydaje się, że potrzeba nam stworzyć również *projektowe grupy zadaniowe* rozumiane jako grupy wszystkich osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia e-edukacyjnego, a działające wewnątrz uniwersytetu. W ich skład powinni wchodzić nie tylko zespoły projektowe, których zadaniem jest przygotowanie kursów w systemie *e-learning* lub *blended learning*, ale także decydenci wszystkich szczebli, techniczna obsługa infrastruktury informatycznej uczelni, pracownicy administracji itp. Dopiero taka grupa jest w stanie efektywnie przeprowadzić zmianę organizacji procesów dydaktycznych zmierzającą do łączenia tradycyjnych i elektronicznych form kształcenia.

Bibliografia

M. Armstrong, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005, wyd. III poprawione.

G. Dryden, J Vos, *Rewolucja w uczeniu*, Wydawnictwo Moderski i S-ka, Poznań 2000.

E-learning a nauczanie tradycyjne. Modele relacji, Materiały Seminarium Akademii On-line, Lublin 2005.

M. Hyla, *Przewodnik po e-learningu*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005 Kraków

J.R. Katzenbach, D.K. Smith, *Siła zespołów. Wpływ pracy zespołowej na efektywność organizacji*, Oficyna Ekonomiczna i Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2001.

J.M. Mischke, *Models of e-learning*, wykład wygłoszony na Seminarium Kontaktowym programów Sokrates/Minerwa i Grundvig, Kraków 1–5 października 2005 (maszynopis).

J.M. Mischke, *Nie ma jednego e-learningu niezależnie od przedmiotu i uczelni*, [w:] Materiały Konferencji Szkoleniowej *E-learning w szkolnictwie wyższym. Fakty i prognozy*, udostępnione na CD-ROM, Bydgoszcz 2003.

J.M. Mischke i A.K. Stanisławska, *Jak prowadzić badania naukowe e-edukacji? Pierwsze dwa przybliżenia* wygłoszony na II Konferencji Szkoleniowej nt. *E-learning w szkolnictwie wyższym*, zorganizowanej przez Wyższą Szkołę Gospodarki w Bydgoszczy, w dniach 20–21 stycznia 2005 (w druku).

J.M. Mischke, A.K. Stanisławska, A. Wodecki, *E-nauczanie: pragmatyka projektu i jakość kształcenia*, [w:] Dąbrowski, M. Zając (red.), *Rozwój e-edukacji w ekonomicznym szkolnictwie wyższym*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2005, s. 225–234.

Robert Townsend, *Jak zdobyć szklaną górę organizacji, czyli co robić, aby nie tłamsić ludzi i nie hamować rozwoju*, Książka i Wiedza, Warszawa 1974.

Zarządzanie zasobami ludzkimi w warunkach nowej gospodarki, pod red. Zenona Wiśniewskiego i Aleksiego Poczowskiego, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2004.

Abstract

The article presents selected issues of human resources management in e-learning activities of a university. The authors describe a profile of academics dealing with e-learning, their tasks and role in the university structure. They also present SWOT analysis for three possible ways of employing such specialists: creating ad hoc groups of experts for each individual project, outsourcing and building an e-learning department at the university.

Nota o autorach

Jerzy M. Mischke jest doktorem habilitowanym, inżynierem, emerytowanym profesorem Akademii Górniczo-Hutniczej im. St. Staszica w Krakowie. Urodzony w 1933 w Krakowie. Absolwent I Gimnazjum i Liceum św. Anny im Bartłomieja Nowodworskiego. Dyplom inżynierski uzyskał w roku 1956 w Katedrze Mechaniki AGH. Od 1963 roku związany z Instytutem Maszyn Hutniczych i Automatyki AGH. Kierownik Zakładu Maszyn i Urządzeń do Przeróbki Plastycznej AGH. W latach 1996-2002 dyrektor Ośrodka Edukacji Niestacjonarnej AGH. Od lat próbuje przebudować świat, a zwłaszcza system szkolnictwa wyższego. Autor kilkudziesięciu artykułów na ten temat. Razem z dr. Jackiem Urbańcem redaktor nowo powstającej w Centrum Zdalnego Nauczania Uniwersytetu Jagiellońskiego encyklopedii e-edukacji.

Od listopada 2005 dyrektor Ośrodka Nowych Technologii Edukacyjnych w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy.

Anna K. Stanisławska jest metodykiem zdalnego nauczania, e-nauczycielem, nauczycielem akademickim i wykładowcą w szkołach ponadpodstawowych. Absolwentka filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ze specjalnością metodologia nauk (1987). W 2001 roku ukończyła studia podyplomowe w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Pochodzi z Warszawy, w Lublinie od 1987 roku.

Od 2001 roku pracuje na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, z inicjatywy którego powstał Polski Uniwersytet Wirtualny. Jej zadaniem jest projektowanie i prowadzenie szkoleń przez Internet. Od 2002 roku prowadzi zajęcia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Autorka kilkudziesięciu artykułów na temat e-nauczania, w tym 11. razem z Prof. Jerzym M. Mischke. Razem z dr. Jackiem Urbańcem i prof. J.M. Mischke współtworzy nowo powstającą w Centrum Zdalnego Nauczania Uniwersytetu Jagiellońskiego encyklopedię e-edukacji. Przygotowuje rozprawę doktorską na Wydziale Humanistycznym UMCS pod roboczym tytułem *Modele nauczania przez Internet a ocena ich efektywności. Podstawy filozoficzne, metodologiczne i wybrane aspekty praktyczne zdalnego nauczania.*